

TÜRK TARİH KURUMUNUN İLMİĞ VE İDARİĞ FAALİYETİ

Muzaffer Göker

T. T. K. Genel Sekreteri, Profesör

Atatürk, Bayanlar, Baylar,

Türk Tarih Kurumu 15.4.1931 tarihinde tesis edildi. Gayesi ilmiğ vesikalara dayanarak Türk tarihini tetkik etmek ve elde edilen neticeleri neşir ve tamim eylemektir.

Bugün Birinci Kongreden beri geçen zaman zarfında Kurumumuzun üzerine aldığı ödevleri ne suretle ve ne dereceye kadar yapmış olduğunu yüksek huzurunuzda kısaca izah edeceğim.

Mektep kitapları :

Cümhuriyet devrine gelinceye kadar mekteplerde okutulan tarih kitapları tarihiğ hakikatlere uygun değildi. Bu vaziyet devam edemezdi, Kurum birinci vazife olarak liseler için bir tarih serisi hazırlamağı düşündü ve bunu yaptı. Bu kitaplar 1932 senesinde Pariste toplanan Beynelmillel Tarih Tedrisatı Kongresinde büyük bir takdir ve alâka ile karşılandı. Orta ve ilk mektepler için dahi aynı suretle birer seri hazırlandı. Böylece Türkiye Cümhuriyeti mekteplerinde tarih tedrisatına ilmin icabatına ve hakikate uygun bir istikamet vermek imkânı hâsıl oldu.

Türk Tarihinin Anahatları kitabının hazırlanması :

Mekteplerde okutulan tarih kitaplarında Türk Tarih tezini bütün membaları, belgeleri ile tevsik etmek pedagoji bakımından uygun görülmedi. Ancak Türk Tarih öğretmenlerine ve münevverlerine ve dünya ilim âlemine Türk tezini dayandığı ilmiğ belgelerle bir arada ifade etmek lüzumunu gözönünde bulunduran Kurumumuz, bu maksatla "Türk Tarihinin Anahatları," adı ile büyük bir eser hazırlamağı karar verdi.

Bu çalışmalar bugün oldukça ilerlemiştir :

Neşriyat işleri :

a) Anahatları kitabı için hazırlanan müsveddeler arasında çok istifadeli eserler vardır. Bunların basılması için her taraftan vukubulan müracaat üzerine, Kurumumuz bu tetkiklerden bir kül teşkil edenleri bastırmaktadır. Bu eserlerin basılması bittikçe alâka gösterenlere sunulacağı şüphesizdir.

Şimdiye kadar basılmağa verilen şunlardır:

- 1 — Profesör Şemsettin Günaltay: Yakın Şark.
- 2 — „ İsmail Hakkı Uzunçarşılı: Anadolu Beylikleri.
- 3 — „ Yusuf Akçura: Osmanlı Devletinin Dağılma Devri.
- 4 — „ Sadri Maksudi Arsal: Orta Asya Türk Devletleri.
- 5 — „ Yusuf Ziya Özer: Eski Mısır.

b) Türk tarihine kaynak teşkil eden eserlerin tabı ve tercümesi:

Ecnebi dili ile yazılmış Türk tarihi kaynaklarının dilimize çevrilmesine ve nadir nüshalı eserlerin faksimile olarak basılmasına büyük bir ehemmiyet veren Kurumumuz, bu işi senelere taksim etmek üzere çalışma programına ithal etmiştir. Şimdiye kadar :

- 1 — Ebureyhani Biruninin Malehint
- 2 — Profesör Gelb'in Eti Hiyeroglifleri
- 3 — Elbiruninin Tahdidi nihayetül emakin
- 4 — Başkirif'in Rusya Türklerinin güzel san'atler kültürü
- 5 — Zayti Ferençin Türk Tarihini alâkadard eden muhtelif yazıları ile vesikaları
- 6 — Cezayir Türklerinin 1643 te İzlanda adasında yaptıkları akınlardan bahseden İzlanda dilinde yazılmış bir eser.
- 7 — Seroşefski: Yakutlar.
- 8 — Brandenstein: Etruskler:n menşei.
- 9 — Reşidüddin: Camiüttevarih.
- 10 — İbnişeddad: Sultan Baybars.
- 11 — Ebülfethi Dünderi: Zübdetünnasra ve Nuhbetülusra.
- 12 — Alâeddini Güveyni: Tarihi Cihanküşa, adlı eserleri tercüme ettirdik. Bunlardan 9, 10, 11, 12 numaralı tercüme basılmaktadır.

Büyük Türk coğrafyacısı Piri Reisin Amerika haritasıyla Bahriye adlı eserinin en mükemmel nüshası olan Ayasofya nüshasını, Nasuh Salâhının 16 ıncı asırda Anadoluyu tasvir eden İrakeyn

seferini Üniversite kütüphanesi nüshasından, faksimile olarak neşrettiğimiz gibi, İbni Sinanın hayatı ve ilmiğ hüviyeti hakkında İbni Sina komitemiz tarafından hazırlanan İbni Sina kitabı, Üyelerimizden Bay Cevat Üstün'ün İkinci Viyana Muhasarası adlı eseri, Kurumumuz Sekreteri Uluğ İğdemirin Kuleli Vak'ası hakkında bir araştırma adlı eseri ve Remzi Oğuz Arık tarafından hazırlanan Alaca-Höyük hafriyatı 1935 raporu ile Hâmit Koşay'ın Alaca -Höyük hafriyatı 1936 raporu bastırılmıştır.

c) Belleten:

Türk ve dünya tarihine dair yaptığımız araştırmaları bir mecmua ile neşretmek Kurumun teessüs ettiği tarihtenberi düşünölmüştür. Ancak, ilk zamanlarda bütün çalışma mekteplerde okutulacak tarih kitapları ile Türk Tarihinin Anahatları eserinin hazırlanması mevzuları üzerinde toplandığı için, mecmua işi muvakkaten tehir edildi. Bu iki işten birinin bitirilmiş olması ve diğlerinin hayli ilerlemesi dolayısıyla, 1936 senesinde mecmuamızı Belleten adı ile neşretmeğe karar verdik. Belleten senede dört nüsha olarak çıkacaktır. Şimdiye kadar basılan ve Kongrenin sayın dinleyicilerine tevzi edilen iki nüshası, Belleten'in çalışma programı ve mahiyeti hakkında bir fikir vermiş olacağı için bu hususta ayrıca izahatta bulunmağa lüzum görmüyoruz.

Türk büyüklerinin hayatları, ilmiğ hüviyetleri, eserleri hakkında tetkikatta bulunmak, doğum ve ölüm tarihlerini tesbit etmek, senei devriyelerinde törenler yaparak yüksek şahıslarını tebarüz ettirmek, Kurumumuz çalışma programında yer almış olan bir iştir. İbni Sinanın vefatının 900 üncü yıl dönümü münasebetiyle üyelerden Profesör Şemsettin Günaltayın başkanlığı altında bir tören komitesi seçilmiş, bu komite İbni Sinanın hayatı ve ilmiğ hüviyeti hakkında güzel bir eser hazırladığı gibi, İstanbulda Üniversite konferans salonunda bir de ihtifal yaparak bu büyük Türk âliminin şahsiyetini canlandırmış, ilmiğ hüviyetini tebarüz ettirmiştir.

Yurt dışında ilim faaliyeti :

Türk Tarih Kurumu kendi tetkikatından, tesbit eylediği ilmiğ hakikatlerden dünya ilim âlemini haberdar eylemeği ve böylece Tarih ilminin inkişaf ve terakkisine yardımda bulunmağı kendi vazifeleri arasında telâkki etmiş ve bu faaliyetini birçok sahalarda tecelli ettirmiştir.

İştirak ettiğimiz kongrelerin mühimlerini sayıyoruz :

1937 eylülünde Bükreşte toplanan 17 inci Beynelmîlel Arkeoloji Preistorik ve Antropoloji Kongresine kurumumuz namına Asbaşkan Bayan Âfet'in reisliği altında üyelerimizden Profesör Yusuf Ziya Özer ve Ankara Tarih, Dil, Coğrafya Fakültesi etimologlarından Profesör Hasan Reşit Tankut ile Bayan Gürer'den mürekkep bir heyet iştirak etmiştir.

Kongrenin umumîğ celsesinde Asbaşkanımızın Kurumun arkeolojik faaliyeti hakkında yaptığı konferans ile Komisyon içtimasında izah ettiği "200 Türk Kadını üzerinde Antropometrik Tetkikler,, adlı komünikasyonu ve Kurumun hafriyatlarında elde edilen eşyanın tipik nûmunelerinden mürekkep olarak hazırlanıp Kongrede dünya âlimlerinin tetkik gözüne arzedilen kolleksiyon bu ilim muhitinde büyük bir alâka ve takdir ile karşılanmıştır. Bu Kongrenin 18 inci toplantısının iki sene sonra Türkiyede yapılması takarrür etmiştir. Tarafımızdan bastırılan Piri Reis haritası ile Alaca-Höyük hafriyatı hakkında Asbaşkanımız tarafından Cenevrede verilen konferanslarda muvaffakiyetle tebarüz ettirilen ilmiğ hakikatlerin Kurumumuzun çalışmalarını dünya ilim âlemine tanıtmak itibariyle haiz oldukları yüksek ehemmiyeti ayrıca kaydederiz.

1932 senesi Ağustosunda Londrada toplanan Preistorik ve Protoistorik İlimler Birinci Beynelmîlel Kongresi ile 1934 senesinde Londrada toplanan Antropoloji ve Etnoloji İlimleri Birinci Enternasyonal Kongresine ve 1935 yılı eylülünde Leningratta toplanan beynelmîlel Arkeoloji Kongresine ilmiğ tebliğler yapılmak suretile iştirak edildiği gibi, Kurumumuz tarafından Alaca-Höyükte yapılan hafriyatlarda elde edilen neticeler ve kafatasları üzerinde yapılan tetkikler de 1936 da Oslo'da Preistorik ve Protoistorik İlimler İkinci Enternasyonal Kongresine arzedilmiş ve büyük bir alâka ile karşılanmıştır.

1932 İkincikânun ayında Pariste toplanan Beynelmîlel Tarih Tedrisatı İhzariğ Kongresinde Kurumumuz tarafından hazırlanan orta mekteplere mahsus tarih kitaplarının, ifade ettiği dünya tarihine ait yeni ve geniş telâkkiler dolayısıyla, büyük bir alâka ile tetkik edildiğini ve milletleri yekdiğeri aleyhine tahrik eden hiçbir fıkrayı ihtiva etmemeleri itibariyle insaniğ telâkkilere uygun ve nûmune ittihaz edilmiye lâıyk bir mahiyette görüldüğünü kaydettikten sonra, Kurumun diğere beynelmîlel kongrelerdeki faaliyeti hakkında izahat vermiyerek bu bahse nihayet veriyoruz.

Kurumun beş senedenberi yaptığı çalışmalarda memleketimizde mebzul olarak bulunan muhtelif çağlara ait tarihiğ âbidelerin korunması işine büyük bir ehemmiyet atfolunmuş, bu mevzuun ehemmiyetine dair bir beyanname tertip edilerek memleketin her tarafına dağıtılmış olduğı gibi, milliğ arşivin tarihiğ araştırmalar bakımından haiz olduğı büyük kıymet gözönünde bulundurularak şimdiye kadar yapılan evrak tasnifinden alınan neticeler mahalinde tetkik edilmiş, bu tetkiklerden elde edilen kanaatler hükûmete arz olunmuştur. Hükûmetin tasnif heyetini yeni bir teşkilât ile kuvvetlendirmiş olmasına ve bilhassa Ankarada bir arşiv binası yapılmasını prensip itibariyle kabul ederek icraata başlamak üzere bulunmasına teşekkür etmeğı vazife sayarız.

Kütüphane:

Kurumumuz kütüphanesi her sene bir kat daha zenginleşmektedir. Müteferrik bir surette topladığimiz el yazması ve matbu kitaplardan maada iki hususiğ kütüphane Kurumumuzca satın alınmış, eski Tarih Encümeni kütüphanesi ile Sillogos kütüphanesinin bir kısmı Kurumumuza devrolunmuş ve kitaplarımızın yekûnu 20000 ni geçmiş, böylece kıymetli bir tetkik merkezi vücade getirilmiştir.

Kurumumuz tarihiğ araştırmalarda dile ait tetkiklerin büyük bir ehemmiyeti olduğuna kani bulunmakta ve Türk Dil Kurumunun çalışmalarından kendi ödevini ifa etmek için büyük kazançlar temin eylemektedir. Şimdiye kadar temin ettikleri değerli yardımdan dolayı Dil Kurumuna açıkça teşekkür etmeğı bir vazife sayarız.

Sözlerime nihayet vermeden evvel her günkü çalışmalarımızda ve İkinci Tarih Kongresinin hazırlanması hususunda maddiğ ve maneviğ yardımlarını ibzal eyliyen ve bu çalışmaların verimli olmasını temin eden Kurumumuz fahriğ Başkanı ve Kültür Bakanı Saffet Arıkana, Genel Kurmay Başkanlığına ve bütün Cümhuriyet Hükûmeti ile onun sayın Başkanı İsmet İnönüne ve Büyük Millet Meclisine teşkkür eder, bu büyük günde lütfen aramızda bulunmak suretiyle kongremizi taltif ve mesaimizi teşvik eden Türk Milletinin Büyük Şefi ve Kurumumuzun Hâmi Reisi Yüce Önder Atatürk'e en derin ve sonsuz saygılarımızı sunarız.

